

CONDITIONS FOR VALIDITY OF DEPRIVATION FROM THE COMPULSORY PORTION AND CONSEQUENCES

Risto Ilioski

PhD, Court Associate, The Appellate Court Bitola

E-mail: ristoi@yahoo.com

Abstract

Deprivation of the compulsory portion in favor of the descendants in order to be valid, it is necessary to accomplish certain conditions. Such a valid deprivation from their side more to cause certain consequences. Thus, in the paper we study the conditions for the valid deprivation of the compulsory portion and the caused consequences. This of course from their side leads to the elaboration of certain theoretical dilemmas. In this regard it is especially important question whether the deprivation of the descendant in the will should state in whose favor the deprivation is, that is, that deprivation is in favor of the descendants. Also eam of attention is the question when there is a deprivation of the compulsory share in favor of the descendants, whether the deprived descendant is considered to have died before the testator or not? This is certainly important for which persons are called to inherit, ie which descendants will inherit that part of the inheritance. Namely, the aim of the paper is to study the conditions for deprivation, the consequences of such deprivation, theoretical dilemmas, with appropriate application of comparative solutions.

Keywords: deprivation, compulsory share, conditions, consequences

УСЛОВИ ЗА ПОЛНОВАЖНОСТ НА ЛИШУВАЊЕТО ОД НУЖНИОТ ДЕЛ И ПОСЛЕДИЦИ

Ристо Илиоски

Д-р, Судски соработник, Апелационен суд Битола

E-mail адреса: ristoi@yahoo.com

Апстракт

Лишувањето од нужниот дел во корист на потомците за да биде полноважно, потребно е да се исполнат определени услови. Ваквото полноважно лишување од своја страна пак предизвикува определени последици. Така во трудот ги проучуваме условите за полноважното лишување од нужниот дел и предизвиканите последици. Ова секако од своја страна доведува до елаборирање на определени теоретски дилеми. Во оваа насока особено е значајно прашањето дали со лишувањето на потомокот во тестаментот треба да се наведе во чија корист е лишувањето, односно дека тоа лишување е во корист на потомците. Исто така заслужува внимание и прашањето кога постои лишување од нужниот дел во корист на потомците дали лишениот потомок се смета дека умрел

пред оставителот или пак не? Ова секако е важно за тоа кои лица се повикуваат на наследство, односно кои потомци ќе го наследат тој дел од оставината. Имено целта на трудот е да се проучат условите за лишување, последиците од таквото лишување, теоретските дилеми, со соодветна примена и на компаративни решенија.

Клучни зборови: лишување, нужен дел, услови, последици

1. Вовед

Лишувањето од нужниот дел го погодува потомокот кој има право на нужен дел, при што таквото лишување под определени законски услови е во корист на потомците. Само завештателот со тестамент може до го лиши потомокот од нужниот дел. Дали завештателот ќе го лиши во целост или делумно потомокот од неговиот нужен дел зависи од волјата на самиот завештател. Се работи за диспозитивен акт на самиот завештател. Во трудот ќе извршам проучување, обработка и анализа на условите за полноважност на лишувањето, последиците, како и теоретските дилеми во врска со настанатото лишување.

Освен Законот за наследувањето од 1996 година¹, во трудот предмет на интерес е и сојузниот Закон за наследувањето од 1955² година, како и првиот републички и македонски Закон за наследувањето од 1973 година³. Во трудот освен овие законски текстови од аспект на лишувањето од нужниот дел, компаративно ги согледуваме во оваа насока и законските решенија присутни во Србија, Хрватска и Црна Гора.

2. Услови за полноважност на лишувањето

Лишувањето од нужниот дел за да биде полноважно потребно е да се исполнат определени услови. Така само потококот кој е лишен од неговиот нужен дел под определени законски услови во корист на потомците доведува до настанување на полноважно лишување. Имено потребно е исполнување на три услови за настанување на полноважно лишување.

Прво, постоење на изречна наредба на завештателот содржана во полноважен тестамент,

второ, постоење основа за лишување и

трето, во моментот на отворање на наследството, лишениот да има малолетно дете или малолетен внук од порано умрено дете или да има полнолетно дете или полнолетен внук од порано умрено дете што се неспособни за стопанисување.

Првите два услови иако не се стриктно и изрично содржани сепак, произлегуваат од формулацијата на законската одредба од член 49, став 1, од Законот за наследувањето од 1996 година, каде стои дека: „Ако потомокот кој

---

¹ „Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/96.

² „Службен лист на ФНРЈ“ бр. 20/55 и „Службен лист на СФРЈ“ бр. 12/65 и 42/65 – пречистен текст.

³ „Службен весник на СРМ“ бр. 35/73 и 27/78.

има право на нужен дел е презадолжен или е растурач, завештателот може да го лиши во целост или делумно од неговиот нужен дел во корист на неговите потомци.“ Така во теоријата стои дека, „првиот и вториот услов, иако во законот не се изрично определени, нужно произлегуваат од смислата и местото на законската одредба со која е уредено лишувањето од правото на нужен дел, како и од начинот на кој ова лишување треба да биде сторено.“⁴

Додека третиот услов јасно произлегува од законската одредба содржана во член 49, став 2 каде се пропишува дека: „Ова лишување останува полноважно само ако во моментот на отворањето на наследството лишениот има малолетно дете или малолетен внук од порано умрено дете, или има полнолетно дете или полнолетен внук од порано умреното дете кои се неспособни за стопанисување“. Во оваа смисла беа и законските решенија кои беа содржани уште во сојузниот Закон за наследувањето од 1955 година (чл. 50), додека идентични одредби беа содржани во поранешниот републички Закон за наследувањето од 1973 година (чл.48). Во продолжени подетално ќе ги елаборирам погоре наведените услови:

2.1. Постоене на изречна наредба на завештателот содржана во полноважен тестамент

Само со тестамент завештателот може да го лиши својот потомок од нужниот дел. Секако тоа треба да биде направено изрично со цел да нема некаквио забуни. Така, волјата на завештателот за лишување на потомокот од нужниот дел треба изречно да ја изрази во тестамент. Овој услов како што веќе стана збор погоре не е предвиден во законската одредба на член 49, ст. 1 од Законот за наследувањето од 1996 година, но произлегува од нејзината суштина. Од компаративен аспект, изрично пропишување дека лишувањето може да биде направено со тестамент, предвидуваат и наследните права на Србија, Хрватска и Црна Гора, односно Законот за наследување на Србија од 1995 година⁵, Законот за наследување на Хрватска од 2003 година⁶, како и Законот за наследување на Црна Гора од 2008 година⁷. Во Законот за наследување на Србија од 1995 година, во член 64, став 2 стои дека: „Лишувањето мора да биде направено во облик потребен за тестирање“. Во хрватскиот Закон за наследување од 2003 година во член 88, став 1 меѓу другото стои дека: „...завештателот може во тестаментот на изречит начин да го лиши...“ Така хрватскиот Закон за наследување од 2003 година јасно и стриктно определува лишувањето да биде направено на „изречит начин“. Што се однесува до Законот за наследување на Црна Гора од 2008 година во член 47, став 1 меѓу другото стои дека: „...завештателот може во тестаментот да го лиши...“.

⁴ Хаџи Василев – Вардарски, М. (1983). Наследно право. Скопје: Култура, стр. 176.

⁵ Текстот на српскиот Закон за наследување е достапен на следната интрнет страница: https://www.paragraf.rs/propisi_download/zakon_o_nasledjivanju.pdf

⁶ Текстот на хрватскиот Закон за наследување е достапен на следната интернет страница: <https://www.zakon.hr/z/87/Zakon-o-naslje%C4%91ivanju>

⁷ Текстот на Законот за наследување на Црна Гора е достапен на следната интернет страница: https://sudovi.me/podaci/osul/informacije/info_doc/837.pdf

Во правната наука постојат две спротивставени мислења кога се работи за прашањето дали е доволно согласно законот, само лишување на потомокот од правото на нужен дел или покрај лишувањето на потомокот од нужниот дел да се определи дека тоа лишување е во корист на потомците на лишениот наследник. Така, според првото сфаќање за полноважност на лишувањето доволно е само согласно законот лишување на нужниот наследник, но не е неопходно да се наведе дека лишувањето е во корист на потомците, односно дека лишениот лице согласно законот се лишува во корист на одреден потомок. Додека според второто сфаќање за полноважност на лишувањето потребно е да се лиши нужниот наследник од неговиот нужен дел и да се определи во таа изјава на волја изразена во тестаментот, дека тоа лишување е во корист на потомците на лишениот лице.

Сметам дека првото становиште, повеќе одговара на законската одредба. Доколку се бараше во изјавата на волја изразена во тестаментот и определување во корист на потомците сметам дека таквото решение потребно е јасно и недвосмислено да се определи во законот од страна на законодавецот. Имено, завештателот може да го лиши нужниот наследник (потомокот) од нужниот дел во корист на неговите потомци, но без за тоа да постои и обврска нужниот дел на лишениот лице да се одреди, односно насочи во корист на потомците на лишениот наследник. Во спротивно би довело до голем број на потполно оправдани лишувања да бидат ништовни.

2.2. Постојење основа за лишување

Согласно овој услов потребно е лишениот потомок да се стекне со квалификацијата презадолен или растурач. Доколку лицето е презадолено во тој случај неговата состојба по правило е таква што постои несразмерност помеѓу активата и пасивата во корист на втората и тоа трајна. Доколку пак лицето е растурач тоа значи дека примените приходи на лицето се помали од направените расходи. Лицето ја заслужува етикетата растурач кога трајно и неповратно го намалува сопствениот имот. Од компаративна гледна точка, овие причини за лишување од наследство кога потомокот е презадолен или растурач се предвидени и во Законот за наследување на Србија од 1995 година,⁸ Законот за наследување на Хрватска од 2003 година⁹ и Законот за наследување на Црна Гора од 2008 година¹⁰.

⁸ Во српскиот Закон за наследување од 1995 година, во член 64, став 1 стои дека: „Ако потомокот кој има право на нужен дел е презадолен или е растурач, завештателот може целосно или делумно да го лиши од нужниот дел во корист на потомците на лишениот“.

⁹ Во хрватскиот Закон за наследување од 2003 година во член 88, став 1 се пропишува дека: „Ако потомокот кој има право на нужен дел е презадолен или растурач, завештателот може во тестаментот на изречит начин да го лиши во целина или делумно од неговиот нужен дел во корист на неговите потомци“.

¹⁰ Во Законот за наследување на Црна Гора од 2008 година, во член 47, став 1 се пропишува дека: „Ако потомокот кој има право на нужен дел е презадолен или е растурач, завештателот може

Двете причини и презадоженоста и растурач не мора кумулативно да го окарактеризираат лишениот потомок. Доволно е и едната причина да го квалификува лишениот потомок. Сепак овде треба да нагласиме дека причината мора да му е позната на завештателот, всушност постоењето на причината е повод за лишувањето на потомокот, но причината мора да постои и во моментот на смртта на оставителот. Така не е доволно причината да му е позната на завештателот во моментот на составување на тестаментот. Така во теоријата стои дека: „Причината (основот) за лишување мора да постои во моментот на тестирање, но и во моментот на отворање на наследството.“¹¹

Често се случува доколку завештателот го лишува потомокот од неговиот нужен дел, да се оспори основата за лишувањето. Во тој случај бидејќи законодавецот не предвидел изрично како да се постапи во случај на настанат спор, по аналогија се применува одредбата на член 47, став 3 од Законот за наследувањето од 1996 година, каде се пропишува дека: „Во случај на спор за основаноста на исклучувањето должноста за докажување дека исклучувањето е основано лежи на оној којшто се повикува на исклучувањето.“ Така доколку настане спор за основаност на лишувањето, должноста да докажува дека лишувањето од нужниот дел е основано лежи на тој што се повикува на лишувањето.¹²

Дали во еден конкретен случај станува збор за презадоженост или не судот треба да ги земе во предвид сите фактори што го окарактеризираат конкретниот случај. При пресметувањето на она што претставува актива, а што пасива секако за судот од значење ќе биде дали лицето е способно за работа, за стопанисување, дали лицето има приходи како резултат на хонорарни примања или се работи за примања од договор за вработување на неопределено време, доколку има лицето земено кредит уште колку време му преостанува за исплата на кредитот и сл. Исто така и кога станува збор за растурач потребно е од страна на судот да се испитаат сите околности на конкретниот случај. Така на пример дали лицето има примања како резултат на коцка или се работи за примања од работен однос. Она што особено е значајно е дека докажувањето на ваквите состојби не мора да е резултат на соодветни одлуки кога има спор.

2.3. Во моментот на отворање на наследството, лишениот да има малолетно дете или малолетен внук од порано умрено дете или да има полнолетно дете или полнолетен внук од порано умрено дете што се неспособни за стопанисување

во тестаментот да го лиши во целина или делумно од неговиот нужен дел во корист на неговите потомци“.

¹¹ Marković, S. (1981). *Nasledno pravo*. Beograd: Novinsko-izdavačka ustanova, Službeni list SFRJ, OOUR, »Knjige«, str. 208.

¹² Во оваа насока види член 173 од Законот за вонпарнична постапка (Службен весник на Република Македонија број 9/2008 година).

Така, доколку лишениот потомок во моментот на отворање на наследството нема свои малолетни потомци или други со законот точно определени лица, во чиј интерес всушност било направено лишувањето лишувањето отпаѓа, односно не важи. Лишувањето отпаѓа, односно нема да важи и кога во моментот на смртта на завештателот нема лица кои ги исполнуваат условите од став 2 на член 49 од Законот за наследувањето од 1996 година, а такви лица има во моментот на правење на конкретниот тестамент. Во оваа насока Законот за наследување на Хрватска од 2003 година регулира дека: „Лишениот наследник го наследува оставителот и кога претпоставките за лишување повеќе не постојат во моментот на смртта на оставителот“ (чл. 88, ст. 4).¹³ Доколку постои ситуација да во моментот на правење на тестаментот имало лица од законската одредба на став 2 од член 49 од Законот за наследувањето од 1996 година, но како што поминувале годините се до моментот на смртта на оставителот, тие лица пораснале станале полнолетни, се способни за стопанисување, но во меѓувреме до смртта на завештателот се родиле други, лишувањето ќе остане во сила. Кога во моментот на смртта на оставителот постои зачатото дете и тоа се роди живо, лишувањето исто така ќе остане во сила. Од компаративен аспект во српскиот Законот за наследување од 1995 година, во член 65 став 1 стои дека: „Лишувањето е полноважно само ако во моментот на смртта на оставителот лишениот има малолетно дете или малолетен внук од порано умрено дете“, додека во наредниот став 2 се пропишува дека: „Исто важи и ако лишениот има полнолетно дете или полнолетен внук од порано умрено дете, кои се неспособни за стопанисување. Во хрватското наследно право, во Законот за наследување на Хрватска од 2003 година во член 88, став 2 се пропишува дека: „Ова лишување останува полноважно само ако во моментот на отворање на наследството лишениот има малолетно дете или малолетен внук од порано умрено дете, или има полнолетно дете или полнолетен внук од порано умрено дете кои се неспособни за стопанисување и немаат нужни средства за живот“. Кога станува збор за Законот за наследување на Црна Гора од 2008 година, во член 47, став 2 стои дека: „Ова лишување останува полноважно само ако во моментот на отворање на наследството лишениот има малолетни потомци или полнолетни потомци кои се неспособни за стопанисување и немаат нужни средства за живот“.

3. Последици од лишувањето

Последиците од лишувањето од нужниот дел зависат пред се од волјата на завештателот изразена во тестаментот и тоа дали се определил за делумно или за целосно лишување од нужниот дел во корист на потомците, односно со законот предвидените лица. Имено, лишениот потомок или не добива ништо од оставината или добива помал дел отколку што изнесува неговиот нужен дел да

---

¹³ Во Законот за наследување на Хрватска од 2003 година исто така стои дека: „Лишениот наследник го наследува оставителот во делот кој не е опфатен со лишувањето (чл. 88, ст. 3).

немало лишување, што нему би му припаднал согласно законот. Во теоријата стои дека: „Полноважното лишување го одзема на лишениото лице правото на нужен дел, во мера и на начин како што тоа го одредил завештателот.“¹⁴

Во доктрината се појавиле две спротиставени мислења за тоа кои потомци на лишениот наследник ќе го наследат неговиот наследен дел.

Според првото сфаќање, лишениот наследник, односно потомок, се смета дека умрел пред оставителот, па оттука на наследство се повикуваат неговите потомци кои имаат право на нужен дел, спрема оставителот, ако во моментот на отворање на наследство постојат лица согласно член 49, став 2 од Законот за наследувањето од 1996 година.

Според второто сфаќање, лишениот потомок нема да се смета дека умрел пред оставителот, па оттука на негово место да дојдат само оние негови потомци кои имаат нужен дел спрема оставителот (чл. 30, ст. 2), туку трансмисијата односно преносот на правото на наследување ќе се изврши спрема неговите малолетни деца или малолетни внуци од порано умрено дете, или полнолетно дете или полнолетен внук од порано умрено дете кои се неспособни за стопанисување и кои постојат за време на отворање на наследството, имено согласно член 49, став 2 од Законот за наследувањето од 1996 година.

Интенција на законодавецот сметам дека е второто сфаќање. Имено целиот наследен дел што потомокот кој е лишен од нужниот дел можел да го наследи, ќе го наследат потомците на лишениот потомок, опфатени со законската одредба на член 49, став 2, а тоа како што веќе опишавме се: малолетните деца или малолетните внуци од порано умрено дете или полнолетно дете или полнолетен внук од порано умрено дете што се неспособни за стопанисување.

Понатаму, исто така, завештателот може со тестаментот да ги определи и имињата на потомците во чија корист е извршено лишување на потомокот од нужниот дел. Тоа од своја страна значи дека, нужниот дел ќе им припадне само на оние потомци на лишениот потомок, што завештателот ги наведол во тестаментот, а се опфатени со законската одредба на член 49, став 2 од Законот за наследувањето од 1996 година.

Заклучок

За лишувањето од нужниот дел да биде полноважно потребно е да се исполнат определени услови. Така за полноважно лишување потребно е прво, постоење на изречна наредба на завештателот содржана во полноважен тестамент, второ, постоење на основа за лишување и трето, во моментот на отворање на наследството, лишениот да има малолетно дете или малолетен внук од порано умрено дете или да има полнолетно дете или полнолетен внук од порано умрено дете што се неспособни за стопанисување.

---

¹⁴ Blagojević, B.T., Antić, O.B. (1986). *Nasledno pravo u Jugoslaviji, XVII izmenjeno i dopunjeno izdanje*, Beograd: »Savremena administracija«, izdavačko, štamparsko-knjižarska radna organizacija, str. 243.

Како што елабориравме во трудот, постојат две спротивставени мислења во правната наука, кога станува збор за прашањето дали е доволно во согласност со законот, само лишување на наследникот од правото на нужен дел или покрај тоа покрај лишувањето на потомокот од нужниот дел да се определи дека тоа лишување е во корист на потомците на лишениот потомок. Сметам дека за полноважност на лишувањето доволно е само во согласност со законот лишување на нужниот наследник, а не е притоа неопходно да се наведе дека лишувањето е во корист на потомците, односно лишениот потомок се лишува во корист на определен потомок. Во спротивно би довело голем број на лишувања кои се оправдани да бидат ништовни.

Што се однесува до последиците од лишувањето истите зависат пред сè од волјата на завештателот и тоа дали во конкретниот случај се определил за делумно или за целосно лишување од нужниот дел. Така лишениот наследник или не добива ништо или добива помал дел, отколку што изнесува неговиот нужен дел да немало лишување.

Исто така во доктрината постојат две спротивставени мислења за тоа кои потомци на лишениот потомок ќе го наследат неговиот дел. Така, според првото сфаќање лишениот потомок, се смета дека умрел пред оставителот, па на наследство се повикуваат потомците кои имаат право на нужен дел спрема оставителот, ако во моментот на отворањето на наследството постојат со закон точно определени лица, односно лица согласно член 49, став 2 од Законот за наследувањето од 1996 година. Додека според второто сфаќање лишениот потомок нема да се смета дека умрел пред оставителот, па на негово место дојдат потомците кои имаат нужен дел спрема оставителот (чл. 30, ст. 2) туку правото на наследување ќе се пренесе спрема неговите малолетни деца или малолетни внуци од порано умрено дете, или полнолетно дете или полнолетен внук од порано умрено дете кои се неспособни за стопанисување и кои постојат за време на отворање на наследството, имено во согласност на член 49, став 2 од Законот за наследувањето од 1996 година. Сметам дека интенцијата на законодавецот е во ова второ сфаќање.

Но, овде ќе напоменеме и тоа дека од страна на завештателот во тестаментот може да се определат и имињата на потомците на кои ќе им припадне нужниот дел од лишениот потомок, односно потомците во чија корист е извршено лишувањето, а се опфатени со одредбата на член 49, став 2 од Законот за наследување од 1996 година.

Користена литература

1. Blagoević, B.T., Antić, O.B. (1986). Nasledno pravo u Jugoslaviji, XVII izmenjeno i dopunjeno izdanje, Beograd: »Savremena administracija«, izdavačko, štamparsko-knjižarska radna organizacija.
2. Vizner, B. (1958). Priručnik, Građanskog prava, II. Obvezno i nasljedno pravo, Zagreb:.
3. Marković, S. (1981). Nasledno pravo, Beograd: Novinsko-izdavačka ustanova, Službeni list SFRJ, OOUR, »Knjige«.
4. Мицковиќ, Д., Ристов, А. (2016). Наследно право, Скопје: Стоби Трејд – Кочани.
5. Спиновиќ – Трпеновска, Љ. (2009). Наследно право, Скопје: 2ри Август.
6. Спиновиќ – Трпеновска, Љ., Мицковиќ, Д., Ристов, А. (2011). Наследувањето во Европа, Скопје: Културна установа Блесок.
7. Спиновиќ – Трпеновска, Љ., Мицковиќ, Д., Ристов, А. (2010). Наследно право во Република Македонија, Скопје: Културна установа Блесок.
8. Хаџи Василев – Вардарски, М. (1983). Наследно право, Скопје: Култура.
9. Чавдар, К. (1996). Коментар на Законот за наследувањето со обрасци за практична примена, Скопје: Агенција “Академик” – Скопје.
10. Zbirka propisa, Priručnik Porodično – pravnih propisa i propisa o nasleđivanju – sa najnovijom važećom sudskom praksom Vrhovnog suda Jugoslavije I republičkih vrhovnih sudova, (1969). Beograd: »Prosveta«.
11. Закон за наследувањето (Службен весник на Република Македонија бр. 47/96).
12. Закон за наследувањето (Службен весник на СРМ бр. 35/73 и 27/78).
13. Закон за наследувањето (Службен лист на ФНРЈ бр. 20/55, Службен лист на СФРЈ бр. 12/65 и 42/65 – пречистен текст).
14. Закон за наследување на Србија од 1995 година. https://www.paragraf.rs/propisi_download/zakon_o_nasledjivanju.pdf.
15. Закон за наследување на Хрватска од 2003 година: <https://www.zakon.hr/z/87/Zakon-o-naslje%C4%91ivanju>.
16. Закон за наследување на Црна Гора од 2008 година. https://sudovi.me/podaci/osul/informacije/info_doc/837.pdf
17. Закон за вонпарнична постапка (Службен весник на Република Македонија број 9/2008).